

Omgevingsanalyse en interne analyse
Departement Ontwikkeling en Educatie
Vorbereiding nieuwe bestuursperiode 2019-2024

A. OMGEVINGSANALYSE : EXTERNE FACTOREN MET RELEVANTIE VOOR BELEIDSKEUZES

1. Algemeen : het belang van ontwikkeling en educatie

1.1. Wereldwijde uitdagingen en duurzame ontwikkelingsdoelen

Deze 17 mondiale doelstellingen in het kader van de VN vormen een brede agenda voor de ontwikkeling van het Noorden en het Zuiden, met integratie van milieu- en klimaatdoelstellingen, en met specifieke doelstellingen inzake onder meer goede gezondheid en welzijn, kwaliteitsonderwijs, innovatie, veerkrachtige lokale besturen en gelijke kansenbeleid.

Ook in en ten aanzien van de provinciale overheid en ons departement leven er hieromtrent verwachtingen, zowel bij burgers, klanten, deelnemers, leerlingen en cursisten maar ook onze eigen medewerkers. Als overheid hebben we een zekere verantwoordelijkheid in het (helpen) realiseren van die doelstellingen. Eén van de belangrijkste instrumenten die we daarvoor in het Departement Ontwikkeling en Educatie hebben is het streven naar kwaliteit in het provinciaal onderwijs, inclusief ons deeltijds en volwassenenonderwijs en het provinciaal centrum voor leerlingenbegeleiding.

De belangrijkste van de SDG's, waaraan we met het departement een bijdrage kunnen leveren, zijn :

SDG 4 : kwaliteitsvol onderwijs

4.1 : Er tegen 2030 voor zorgen dat alle meisjes en jongens op een vrije, billijke en kwalitatief hoogstaande manier lager en middelbaar onderwijs kunnen afwerken, wat moet kunnen leiden tot relevante en doeltreffende leerresultaten

4.4 : Tegen 2030 het aantal jongeren en volwassenen met relevante vaardigheden, met inbegrip van technische en beroepsvaardigheden, voor tewerkstelling, degelijke jobs en ondernemerschap aanzienlijk opdrijven

4.6 : Er tegen 2030 voor zorgen dat alle jongeren en een groot aantal volwassenen, zowel mannen als vrouwen, geletterd en rekenvaardig zijn

4.7 : Er tegen 2030 voor zorgen dat alle leerlingen kennis en vaardigheden verwerven die nodig zijn om duurzame ontwikkeling te bevorderen, onder andere via vorming omtrent duurzame ontwikkeling en duurzame levenswijzen, mensenrechten, gendergelijkheid, de bevordering van een cultuur van vrede en geweldloosheid, wereldburgerschap en de waardering van culturele diversiteit en van de bijdrage van de cultuur tot de duurzame ontwikkeling

SDG 8 : waardig werk

8.6 : Tegen 2030 het aandeel aanzienlijk terugschroeven van jongeren die niet aan het werk zijn, geen onderwijs volgen en niet met een opleiding bezig zijn

SDG 10 : ongelijkheid verminderen

10.2 : Tegen 2030 de sociale, economische en politieke inclusie van iedereen mogelijk maken en bevorderen, ongeacht leeftijd, geslacht, handicap, ras, etniciteit, herkomst, godsdienst of economische of andere status

10.3 : Gelijke kansen verzekeren en ongelijkheden wegwerken, ook door het afvoeren van discriminerende wetten, beleidslijnen en praktijken en door het bevorderen van de geschikte wetgeving, beleidslijnen en acties in dit opzicht

SDG 16 : Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten

16.5 : Ontvankelijke, inclusieve, participatieve en representatieve besluitvorming op alle niveaus garanderen

16.6 : Doeltreffende, verantwoordelijke en transparante instellingen ontwikkelen op alle niveaus

SDG 17 : partnerschappen

17.2 : Beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling versterken

1.2. Een lerende houding en kansen op ontwikkeling

Eerder opgedane kennis en vaardigheden volstaan geen leven lang meer. Maatschappelijke evoluties zoals de internationalisering en het gewicht van technologie vergen een voortdurende capaciteit om mee te evolueren. Sneller dan vroeger ontstaan nieuwe jobs (waarvoor de opleidingen nog ontwikkeld zullen moeten worden). Niet enkel uitvoerende routinejobs maar ook eerder creatieve en op kennis gerichte jobs, zullen op termijn te maken krijgen met de effecten van voortschrijdende digitalisering en automatisering. Al was het maar in de vorm van de noodzaak om de technologische evoluties en de praktische bruikbaarheid ervan te volgen, ook bij het aanbieden van opleidingen.

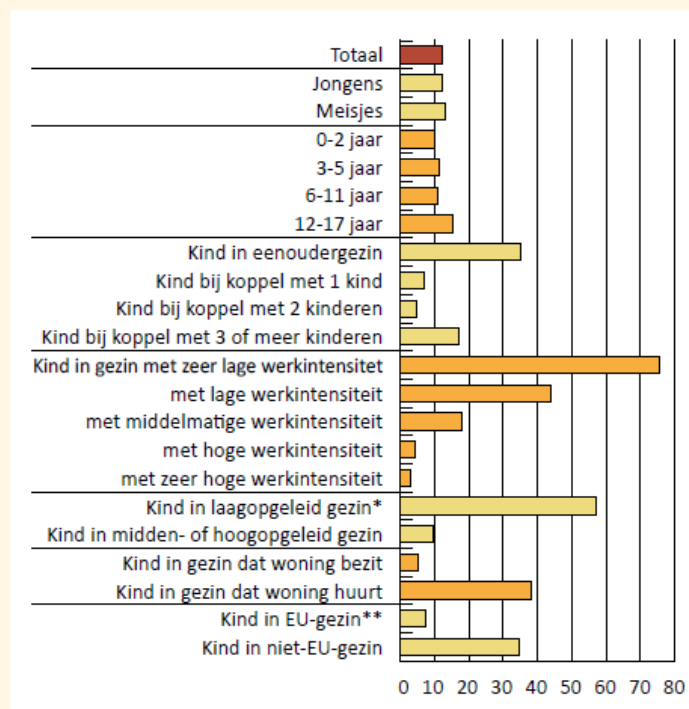
1.2.1.Individueel belang van leren

Levenslang leren geeft mensen kansen op 'herstel' (een gebrek aan eerdere opleiding inhalen), kunnen veranderen van job, blijven op de arbeidsmarkt en ook persoonlijke ontwikkeling. Die zijn van groot belang voor persoonlijk welzijn en vooruitgang in het leven. Levensverwachting, levenskwaliteit en –tevredenheid hangen sterk samen met opleidingsniveau.

Kinderen uit een gezin waar de ouders geen diploma secundair onderwijs hebben, hebben een risico van bijna 60% op kansarmoede, zoals blijkt uit onderstaande figuur: (VRIND p. 230):

3.121 Kinderen onder de armoederisicodrempel naar achtergrondkenmerken

Bevolking van 0 tot 17 jaar met een gestandaardiseerd netto beschikbaar huishoudinkomen onder de Belgische armoederisicodrempel na sociale transfers, naar geslacht, leeftijd, huishoudtype, werkintensiteit van het huishouden, opleidingsniveau, woonsituatie en geboorteland van de ouders, in 2014-2016 (inkomen 2013-2015), in %.

* Laagopgeleid gezin: geen van de volwassen leden van het gezin heeft een diploma hoger secundair onderwijs.

** EU-gezin: alle volwassen leden van het gezin zijn geboren binnen de EU; niet-EU-gezin: minstens 1 volwassene is geboren buiten de EU.

Bron: EU-SILC ADS 2014-2016 (gepoolde dataset), bewerking SVR.

1.2.2. Maatschappelijk belang van leren

Het leven in onze hooggeschoolde, door technologie gedreven Westerse samenleving wordt complexer en mensen moeten zich daartegen kunnen wapenen. Relatief minder jobs vergen enkel een korte scholing; onze economie evolueert naar een kenniseconomie met veel tewerkstelling in de tertiaire en quataire sector. Als gemiddeld zeer welvarende bevolking besteden we veel tijd en geld aan vrije tijd en ontspanning en is een goede work-life-balance van belang. Economisch hebben we er belang bij de jobs van de toekomst te kunnen invullen, willen we er niet op achteruitgaan – ook in vergelijking met andere werelddelen.

De nood aan permanente bijscholing blijkt ook uit een jaarlijkse stijgende opleidingsparticipatie van werknemers, zie VRIND p. 102:

2.43 Opleidingsparticipatie werknemers

Aandeel werknemers dat gedurende het boekjaar één of meer formele of informele opleidingen heeft gevolgd, in %, Vlaams Gewest, van 2010 tot 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
	Formele opl.	Informele opl.	Formele opl.	Informele opl.	Formele opl.	Informele opl.	Formele opl.	Informele opl.	Formele opl.	Informele opl.
Totaal	32,4	19,9	33,6	20,6	36,2	23,1	37,3	24,8	37,9	25,9
0 tot 9	2,7	2,1	2,7	2,5	4,0	3,6	4,7	4,3	4,8	4,4
10 - 49	10,7	6,3	12,2	7,1	13,9	8,8	15,4	9,7	16,0	9,5
50 - 199	32,0	19,5	33,2	19,8	36,7	22,4	38,3	24,0	39,6	24,2
200 +	51,4	31,7	52,4	32,3	55,3	35,4	56,2	37,9	56,3	39,8

Bron: WSE, op basis van Balanscentrale (NBB) en RSZ.

1.3. Leren op school

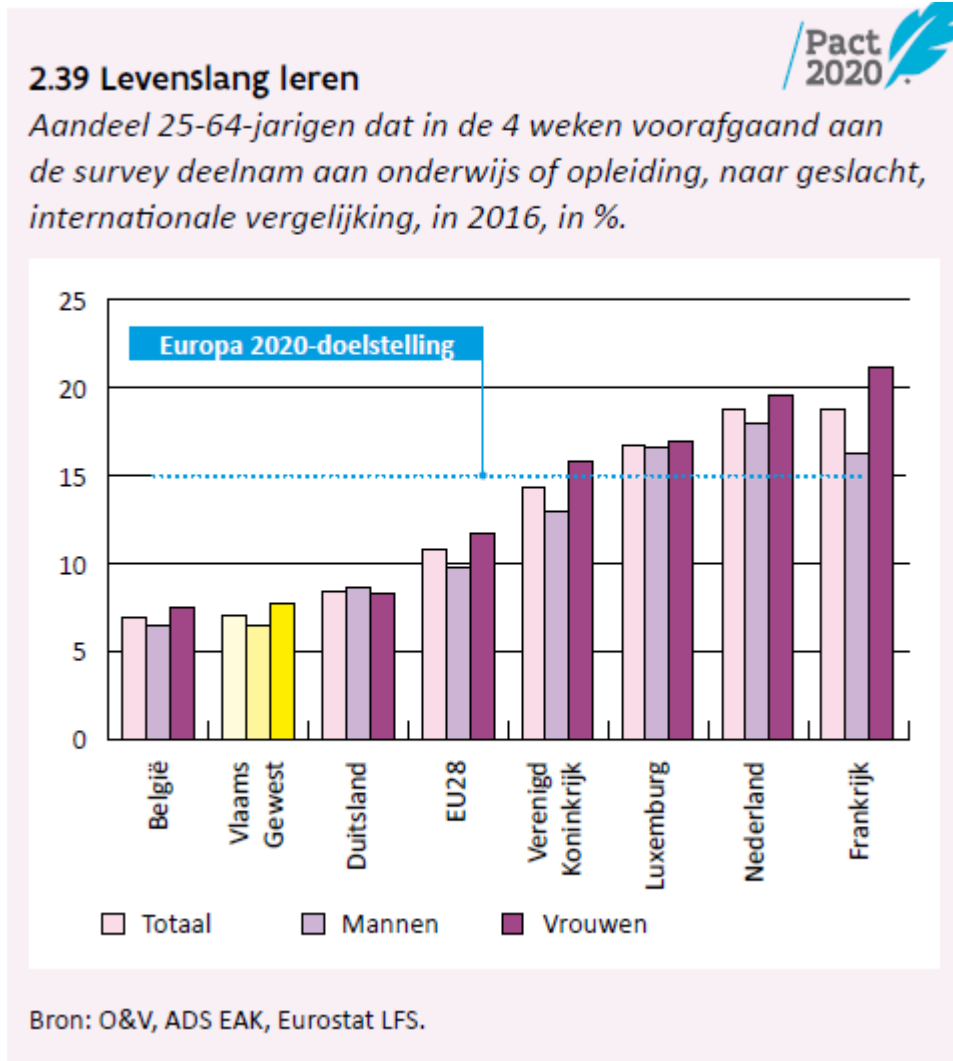
De kloof tussen de klassieke school en de leefwereld van veel, vooral jonge, mensen, maakt dat leren zeker niet meer uitsluitend of zelfs vooral in scholen en opleidingscentra gebeurt. De massale beschikbaarheid van informatie via het internet vormt concurrentie, ook al biedt ze geen garantie voor correctheid en vergt ze juist meer vaardigheid om er kritisch mee om te gaan.

1.4. Leren buiten de school

Daarom zal leren, nog meer dan nu, zich ook buiten formele contexten ((hoge)scholen, instellingen, universiteiten, ...) afspelen. En zelfs het leren op school zal zich deels moeten aanpassen aan wat er in de ruimere maatschappij aandient. In een verouderende samenleving en met toenemende verwachtingen over 'levenslang leren' zal het relatieve belang van de formele schoolcontext afnemen.

Dit vinden we ook terug in het Vlaamse Vrind-rapport p. 100-101: In het kader van het Europese Pact 2020 werd bepaald dat de deelname aan levenslang leren 15% moet bedragen in 2020. Het Vlaamse Gewest is in 2016 met een deelname van 7,1% nog een eind van deze doelstelling verwijderd. Onder invloed daarvan verwachten we dat ook in onze provincie de

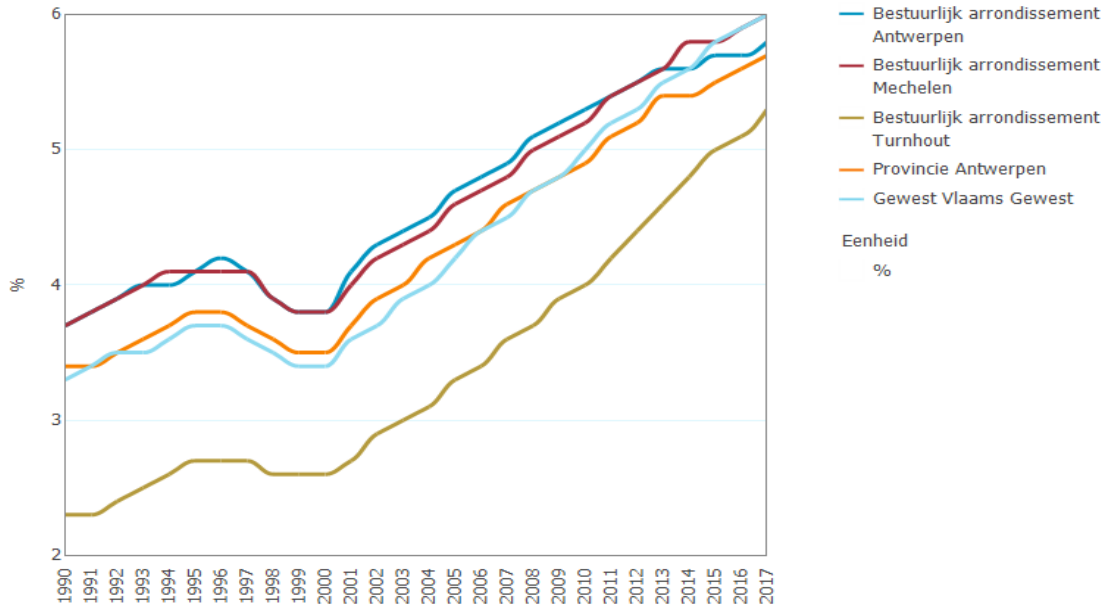
(al dan niet gestuurde) behoefte aan onderwijs en opleidingen zal toenemen.

2. Omgevingsfactoren met belang voor leren en educatie

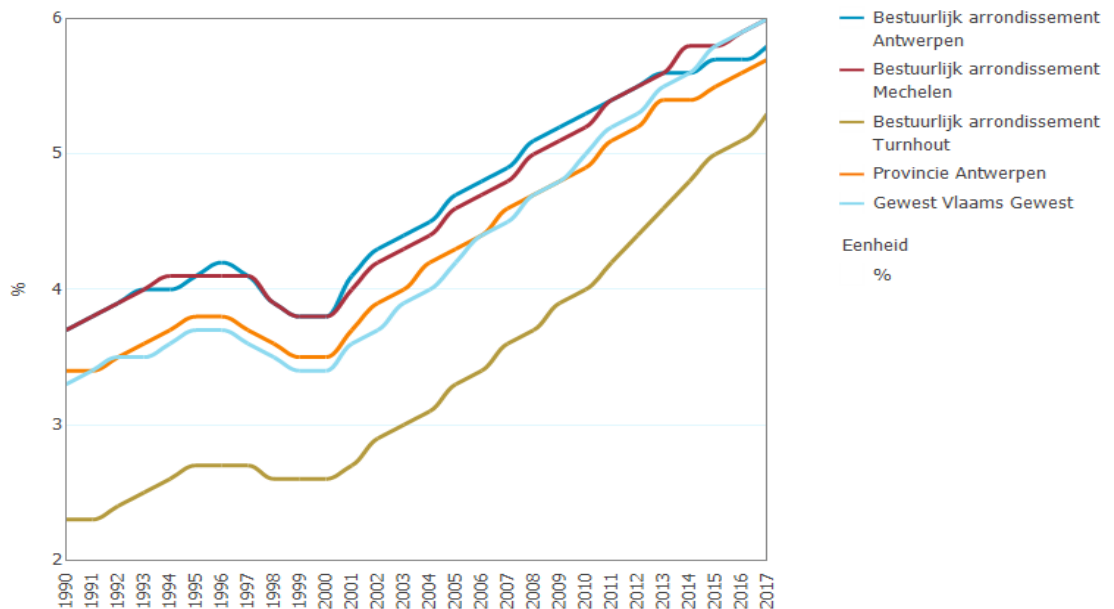
2.1. Toename en veroudering bevolking

Voorals gevolg van verschillende migratiestromen stijgt het aantal inwoners, ook in onze provincie:

Bron: Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium - Dienst Demografie

De (potentiële) doelgroep van ons aanbod groeit dus aan, en tegelijk veroudert onze samenleving:

Bron: Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium - Dienst Demografie

Dat is ook zo op de arbeidsmarkt. Een verouderende arbeidsbevolking brengt specifieke thema's aan de orde : een ander evenwicht van werken, vrijetijdsbesteding en leren,

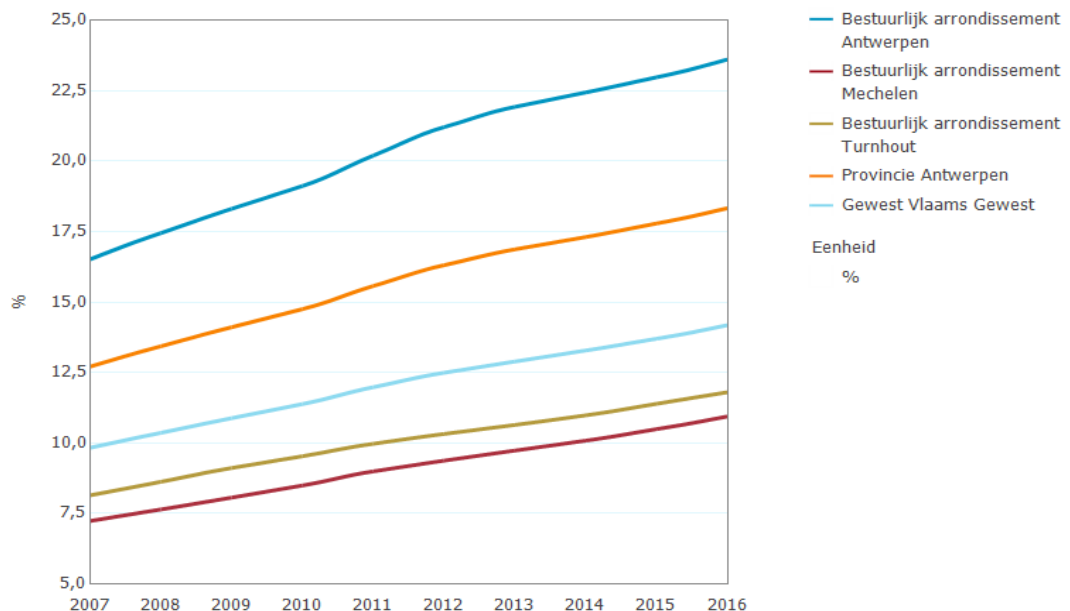
leeftijdsgelaten risico's op het werk en meer chronische gezondheidsproblemen.

2.2. Druk op de capaciteit

Zeker in het onderwijs zal de capaciteit onder druk komen, door toenames van de bevolking op leerplicht-leeftijd, maar overigens ook in het hoger onderwijs. Als gevolg van de cyclische bewegingen in de nataliteit, dient zich de komende jaren een capaciteitstekort aan in secundaire scholen. Daarnaast stijgt het aantal jongeren dat zich aan een hogere opleiding waagt, als gevolg van een algemeen gestegen scholingsgraad, hogere welvaartsverwachtingen en meer vraag op de arbeidsmarkt. Alvast tot het schooljaar 2025-2026 zal het aantal leerlingen in het voltijds secundair onderwijs een sterke stijging kennen ([Groenez S. en Surkyn J. \(2015\) Capaciteitsmonitor schoolinfrastructuur leerplichtonderwijs, HIVA/VUB](#)). In de Antwerpse context (stad, maar ook daarbuiten) dreigt er een ernstig tekort aan scholen en infrastructuur, waarop alle netten samen antwoorden zullen moeten bieden. Er is immers een grondwettelijk recht op onderwijs, en het garanderen daarvan is een overheidstaak bij uitstek.

2.3. Diversiteit van de schoolbevolking en ons doelpubliek

Niet alleen in de steden, maar ook daarbuiten is de school- en klasbevolking sterk gekleurd, door de permanente aanwezigheid van etnisch-culturele minderheden na verschillende migratiegolven en na recente stromen vluchtelingen en asielzoekers.

Bron: Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium - Dienst Demografie

De etnische diversiteit is het hoogst bij de jongste generaties. Op de werkvloer ontstaan andere doelgroepen voor opleiding en sensibilisatie die ook een vernieuwde aanpak van opleidingen kan opleveren. Maar de toenemende diversiteit uit zich ook in de toename van

verschillende gezinstypes, minder dominantie van de destijds verzuilde levensbeschouwelijke opvattingen en praktijken, een meer diverse instroom van studenten in hoger onderwijs.

Tegelijk worstelt ons onderwijs met die diversiteit en is het in het algemeen niet goed in het overstijgen en overbruggen van de verschillen. Daarin spelen zowel maatschappelijke als specifiek onderwijsgebonden factoren, zoals het bestaan van verschillende onderwijsvormen en –types, met verschillende maatschappelijke uitstraling en waardering. Voor leerkrachten en al wie lesgeeft vormt deze diversiteit een bron van onzekerheid, zoeken en uittesten en dus ook een leerproces op zich. Scholen zullen er zich ook enigszins op moeten organiseren in hun visie, structuren, bedrijfscultuur en communicatie.

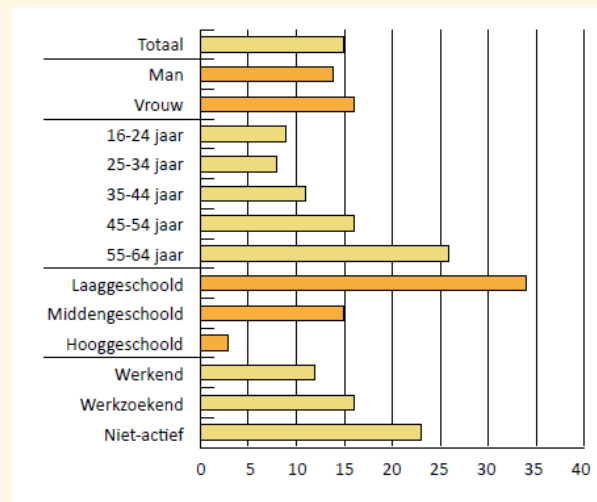
Het provinciaal onderwijs heeft een specifiek studietoelaanbod en schoolbevolking, met verhoudingsgewijs veel leerlingen uit sociaal-economisch zwakkere bevolkingsgroepen en met bijzondere leer- en ontwikkelingsnoden. Tegelijk voeren we met het provinciaal onderwijs inzake bijvoorbeeld het betaalbaar houden van leerlingentolrekeningen een eigen beleid (via kostenbeheersing en een ‘maximumfactuur’). In een samenleving met blijvende bestaansonzekerheid en zelfs armoede bij 10 à 20 % van de bevolking blijft het provinciaal onderwijs daardoor een instrument voor een sociaal beleid dat betaalbare en haalbare kansen biedt om met een diploma, certificering of beroepskwalificatie de arbeidsmarkt op te kunnen.

2.3.1. Taal als leerdoelstelling, hulpmiddel voor leren en werken, factor van sociale samenhang

Laaggeletterdheid beperkt de kansen van ruim een half miljoen Vlamingen om volwaardig deel te nemen aan onze samenleving. Cf. Vrind p. 224:

3.108 Laaggeletterdheid

Bevolking van 16 tot 65 jaar die onder niveau 2 scoren op de PIAAC-geletterdheidsschaal, naar geslacht, leeftijd, opleiding en activiteitenstatus, in 2012, in %.

Bron: PIAAC, OESO.

Een goede beheersing van het Nederlands, de onderwijs- en instructietaal, is van essentieel belang voor succesvol leren in alle vakken en richtingen. Met een grote groep leerlingen (en ouders) voor wie het Nederlands niet de thuistaal is, stijgt nog het belang van een doordacht taalbeleid in elke school, rekening houdend met de eigenheid van elke school. Er is een duidelijk verband tussen de slaagkansen van een goede taalontwikkeling en het welbevinden van de leerlingen. En daarbij spelen dan nog discussies over gevoelige thema's zoals het respect voor elke leerling, actief pluralisme en verbodsbepalingen in verband met uiterlijke tekenen van religie of levensbeschouwing.

2.3.2. Betaalbaarheid en kansarmoede

Technisch en beroepsonderwijs aanbieden in de studiegebieden waarop het provinciaal onderwijs actief is, vergt veel middelen. Gebouwen, technische uitrusting, didactische middelen en de nodige omkadering van leerlingen kosten veel geld. Tegelijkertijd behoren de meeste leerlingen in onze scholen niet tot de sociaal-economisch sterkere groepen. Betaalbaarheid van dit type onderwijs is daarom belangrijk. Met de maximumfactuur (forfaitaire, vooraf meegedeelde maximumbedragen voor de studiejaren, rekening houdend met de reële kosten) loopt het provinciaal onderwijs voorop in de kostenbeheersing. Zaak zal zijn om dit vol te houden ondanks de andere noden die er zijn en ook geld zullen kosten.

Ook buiten het leerplichtonderwijs en voor ons educatief aanbod is betaalbaarheid een aandachtspunt, zeker voor opleidingen en educatieve werkingen die gevoelig zijn voor de beschikbaarheid van financiële middelen bij de potentiële klanten.

Betaalbaarheid is nog meer van belang in de provincie Antwerpen, en ook specifiek in het provinciaal onderwijs. Dat blijkt uit de globale OKI (Onderwijs-Kansarmoede – Indicatoren). Die OKI-waarde wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuistaal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen. In de teller staat de som van alle leerlingsscores op die vier criteria, en in de noemer het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4.

	totaal # lln	gezinstaal	opleiding moeder	buurt	schooltoelage	OKI
Vlaanderen	428.071	15,4	22,9	24,7	27,2	0,92
provincie Antwerpen	119.627	16,8	26,5	32,4	30,5	1,08
APB POA	4.743	14,10	35,60	43,60	39,60	1,33

Behalve voor wat betreft de gezinstaal, scoren onze leerlingen significant slechter op de kenmerken. Ook de OKI-score ligt beduidend hoger. Het verschil met Vlaanderen is uitgesproken, maar ook met onze provincie. Vooral op het kenmerk 'buurt' scoren we beduidend slechter. Op basis van de leerlingenkenmerken scoren we op 3 van de 4 kenmerken slechter dan de gemiddelde waarden van Vlaanderen. Op 3 van de 4 kenmerken scoren we slechter dan het gemiddelde van de provincie Antwerpen. Enkel wat betreft gezinstaal scoren we beter dan zowel Vlaanderen als de provincie Antwerpen

Op basis van de verschillende deelscores kunnen we besluiten dat onze schoolpopulatie kwetsbaarder is dan de gemiddelde schoolpopulatie in Vlaanderen. Dit geldt zowel voor de algemene cijfers, als wanneer we vernauwen naar TSO EN BSO. Bovendien is onze schoolpopulatie in het provinciaal onderwijs kwetsbaarder dan de gemiddelde schoolpopulatie in de provincie Antwerpen. Dat geldt zowel voor de algemene cijfers, als voor de cijfers TSO. Bij BSO gaat dit niet meer op en is de score iets beter.

Tot slot zijn er ook nog atypische leerlingenkenmerken bij avAnt en avAnt Middenschool:

- Beide schoolinstellingen scoren beduidend slechter op alle kenmerken in vergelijking met alle andere schoolinstellingen.
- Wat betreft de gezinstaal scoren avAnt en avAnt MS als enigen wel slechter dan Vlaanderen en Antwerpen.

2.3.3.(Wereld)burgerschap als onderwijsdoel

Vlaamse leerlingen scoren lager dan het Europees gemiddelde inzake een positieve houding tegenover migranten, rechten van andere etnisch-culturele groepen, politieke interesse en het geloof in democratische waarden ([2016 International civic and citizenship education study](#)). Voor de toekomst van het harmonieus en vruchtbaar samenleven met een diverse schoolbevolking en in een zeer verscheiden samengestelde samenleving, is er dus werk aan de winkel. Inclusief kunnen denken en handelen, maar ook kunnen omgaan met diversiteit en zelfs instabiliteit, zullen belangrijke vaardigheden zijn en blijven voor de kwaliteit van ons samenleven.

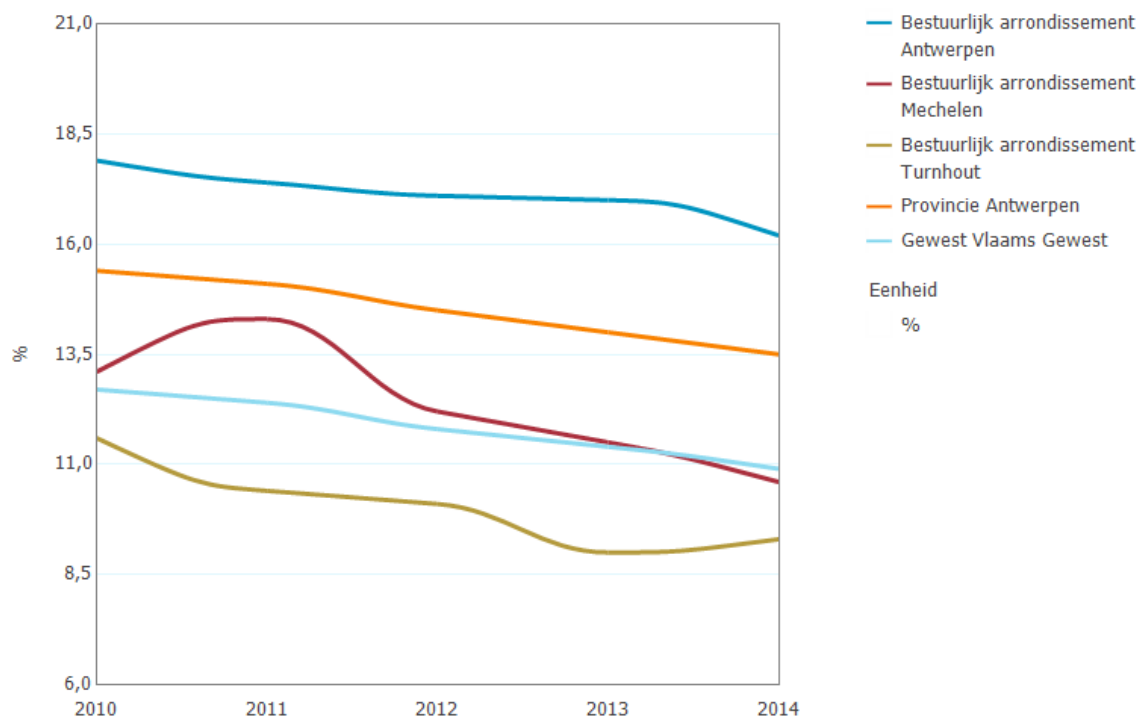
2.3.4. Ongekwalificeerde uitstroom

België scoort volgens PISA-onderzoeken hoog op ongekwalificeerde uitstroom bij leerlingen met een migratieachtergrond. De stad en omgeving Antwerpen scoren nog een stuk slechter dan het Vlaamse gemiddelde. Een vroegtijdige schoolverlater is een leerling die niet langer leerplichtig is en die een regulier kwalificerend traject van het Vlaams secundair onderwijs verlaat zonder kwalificatie met een beroepsfinaliteit of een finaliteit doorstroom hoger onderwijs. Een vroegtijdige schoolverlater verlaat dus het Vlaams secundair onderwijs zonder het kwalificatiecriterium te behalen.

Als kwalificatiecriterium geldt:

- een diploma secundair onderwijs;
- een studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs (bso);
- een eindgetuigschrift behaald in het deeltijds beroepssecundair onderwijs (dbso);
- een certificaat behaald in de leertijd (Syntra);
- een getuigschrift behaald in de opleidingsvorm 3 (OV3) van het buitengewoon secundair onderwijs (buso)⁵;
- een certificaat behaald in het modulair stelsel van het bso, het dbso en buso OV3.

Onderstaande figuur uit de algemene omgevingsanalyse voor provincie Antwerpen aangevuld met de cijfers van de website AgODi tonen de problematische situatie voor onze provincie:

Bron: Departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Gemeenschap

In cijfers:

		Aantal VSV	Aantal VSV + gekwalificeerden	% VSV provincie
Antwerpen	2010-2011	2.786	19.826	14,1%
	2011-2012	2.567	19.224	13,4%
	2012-2013	2.440	19.139	12,7%
	2013-2014	2.301	18.730	12,3%
	2014-2015	2.236	18.931	11,8%
	2015-2016	2.358	19.326	12,2%

Ter vergelijking, in Vlaanderen:

Evolutie Vroegtijdig schoolverlaten in Vlaanderen naar schooljaar

	Aantal VSV	Aantal VSV + gekwalificeerden*	% Vlaams onderwijs
2010-2011	8.424	72.079	11,7%
2011-2012	7.566	69.497	10,9%
2012-2013	7.184	68.455	10,5%
2013-2014	6.843	68.125	10,0%
2014-2015	6.643	68.806	9,7%
2015-2016	7.167	68.874	10,4%

* Het betreft de totale groep van leerlingen die in het betreffende schooljaar ofwel vroegtijdig zijn uitgestroomd ofwel voor het eerst het kwalificatiecriterium hebben behaald. Meer informatie omtrent deze definities kan u vinden in de toelichting.

Terwijl het Vlaamse onderwijs er onvoldoende in slaagt de ongelijkheid te doen afnemen (minder dan het onderwijs elders in Europa) zijn er geen redenen om aan te nemen dat 'onze allochtonen' minder goed zouden moeten presteren dan die in andere Europese landen.

Ook voor de ontwikkeling van onze economie kunnen we ons dat verlies aan potentieel niet veroorloven. Etnisch-culturele of sociale afkomst mogen niet doorslaggevend blijven voor de slaagkansen in ons onderwijs. De samenhang in de samenleving kan er alleen wel bij varen.

Een bijzonder probleem vormt de 'ongekwalificeerde uitstroom' die samenhangt met problematisch gedrag van leerlingen. Uitsluiting uit de school biedt zelden of nooit de oplossing voor problemen die elders toch weer opduiken, vaak nog verergerd door herhaaldelijk mislukken en een zekere stigmatisering.

3. Trends in verband met leren, opleidingen en educatie

3.1. Digitalisering

Naast geletterdheid in de klassieke zin, vormen ICT-vaardigheden een essentiële vereiste voor wie mee wil kunnen op de arbeidsmarkt en in het leven in het algemeen. Voor ons onderwijs vergt dit investeringen in technologie én de vaardigheden om ze te integreren in leerprocessen; tegelijk daagt deze trend het onderwijs uit vanuit de leerlingen en cursisten zelf : zij zijn vaak meer dan hun leraren vertrouwd met de ICT-evolutie.

3.2. Internationalisering

De wereld is dankzij media en technologie, maar ook door goedkopere vliegvluchten en toename van de vrije tijd veel dichterbij dan bij vorige generaties. Veel van de problemen waarmee we als samenleving worstelen, hebben verre wortels en beslissingen die elders genomen worden hebben effecten bij ons.

Ook in het onderwijs bestaan veel mogelijkheden en verwachtingen om buitenlands te gaan en samen te werken; internationale stages, studiereizen en uitwisselingen horen meer en meer bij een actuele opleiding.

3.3. Verwachtingen voor school en opvoeding

Niet nieuw, maar een blijvend gegeven voor zeker het leerplichtonderwijs vormen de hoge maatschappelijke (en politieke) verwachtingen over ons onderwijs. Vaak kijken andere sectoren en beleidsverantwoordelijken naar 'het onderwijs' om problemen in de ruimere samenleving aan te pakken. De vernieuwde eindtermen voor het secundair onderwijs en de soms gevoelige discussie daarover illustreren die hoge verwachtingen. Tegelijk blijft het

vertrouwen van de bevolking in het onderwijs erg hoog en veel groter dan dat in andere maatschappelijke 'instellingen'. Cf. VRIND-rapport p. 80:

1.122 Evolutie van het vertrouwen in instellingen

Evolutie van het aandeel van de bevolking dat veel tot zeer veel vertrouwen heeft in instellingen, van 2000 tot 2016, in %

(Zeer) veel	2000	2002	2004	2005	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Onderwijs	72	78	79	80	77	82	71	76	75	71	70	74	72
Politie	44	47	46	42	44	44	40	50	42	44	46	53	55
Gemeentelijke administratie	43	45	48	44	48	51	38	48	44	47	47	53	50
Leger	nb	32	25	22	24	28	22	27	26	26	29	33	46
Patroons/werkgevers	39	36	36	31	35	40	32	39	34	33	37	37	39
Vlaamse administratie	29	35	31	31	30	37	22	27	25	30	27	31	30
Gerecht	20	22	21	28	25	26	18	24	20	25	22	25	29
Koning	51	40	34	34	30	23	23	26	25	22	25	28	26
Vlaamse Regering	24	26	17	25	31	29	25	28	26	32	28	24	26
Vlaamse pers	15	18	18	20	22	24	19	25	21	29	29	30	24
Vlaams Parlement	25	24	18	22	28	26	23	26	25	29	26	23	24
Federale regering	25	22	15	19	21	16	13	12	12	20	19	21	23
Federale administratie	nb	16	13	17	16	14	15	19	14	22	20	20	23
Federale parlement	25	23	16	19	21	17	13	13	12	19	18	18	22
Vakbonden	27	29	27	27	29	30	26	28	26	25	25	22	20
Europese commissie	17	20	17	20	16	20	20	22	19	20	19	20	19
Vlaamse politieke partijen	15	15	12	15	20	20	14	17	16	23	18	17	19
Kerk	24	22	17	20	19	34	14	11	11	13	14	13	13
Waalse politieke partijen	6	7	4	6	5	5	5	6	6	8	8	7	6

Bron: SCV-survey.

1.122 Evolutie van het vertrouwen in instellingen

Evolutie van het aandeel van de bevolking dat veel tot zeer veel vertrouwen heeft in instellingen, van 2000 tot 2016, in %

(Zeer) veel	2000	2002	2004	2005	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Onderwijs	72	78	79	80	77	82	71	76	75	71	70	74	72
Politie	44	47	46	42	44	44	40	50	42	44	46	53	55
Gemeentelijke administratie	43	45	48	44	48	51	38	48	44	47	47	53	50
Leger	nb	32	25	22	24	28	22	27	26	26	29	33	46
Patroons/werkgevers	39	36	36	31	35	40	32	39	34	33	37	37	39
Vlaamse administratie	29	35	31	31	30	37	22	27	25	30	27	31	30
Gerecht	20	22	21	28	25	26	18	24	20	25	22	25	29
Koning	51	40	34	34	30	23	23	26	25	22	25	28	26
Vlaamse Regering	24	26	17	25	31	29	25	28	26	32	28	24	26
Vlaamse pers	15	18	18	20	22	24	19	25	21	29	29	30	24
Vlaams Parlement	25	24	18	22	28	26	23	26	25	29	26	23	24
Federale regering	25	22	15	19	21	16	13	12	12	20	19	21	23
Federale administratie	nb	16	13	17	16	14	15	19	14	22	20	20	23
Federale parlement	25	23	16	19	21	17	13	13	12	19	18	18	22
Vakbonden	27	29	27	27	29	30	26	28	26	25	25	22	20
Europese commissie	17	20	17	20	16	20	20	22	19	20	19	20	19
Vlaamse politieke partijen	15	15	12	15	20	20	14	17	16	23	18	17	19
Kerk	24	22	17	20	19	34	14	11	11	13	14	13	13
Waalse politieke partijen	6	7	4	6	5	5	5	6	6	8	8	7	6

Bron: SCV-survey.

4. Beleidsontwikkelingen

4.1. Hervorming secundair onderwijs

Vanaf het schooljaar 2019-2020 wordt het secundair onderwijs in Vlaanderen 'hervormd'. Het is nog onduidelijk in hoeverre de voorgenomen hervorming een positief effect zal hebben op de zwakke prestaties van ons leerplichtonderwijs inzake het wegwerken van sociale ongelijkheid, het plezier van leerlingen op school om graag te leren, het voorkomen

van ongekwalificeerde uitstroom en de langzame achteruitgang van ons Vlaams onderwijs qua leerprestaties in vergelijking met de 'toplanden'.

Een reorganisatie van het secundair onderwijs in de richting van de nagestreefde 'finaliteit' (doorstromen, arbeidsmarktgericht of een combinatie) kan misschien soelaas bieden.

Met zogenaamde "domeinscholen +" kunnen we als provinciaal onderwijs proberen op verschillende 'niveaus', met verschillende finaliteiten, opleidingen aan te bieden in de domeinen waarin we van ouds sterk zijn. Leerlingen moeten dan binnen dezelfde domeinschool een leertraject met succes kunnen afwerken in een domein van hun interesse en talent. In combinatie met duaal leren (op de werkvloer én in de school) en herkansingsmogelijkheden via ons volwassenenonderwijs, ook voor wie een ASO-diploma wil behalen, kunnen we iedereen gekwalificeerd proberen te laten uitstromen. Geïndividualiseerde trajecten en deelcertificering kunnen een bijkomende troef zijn om dat doel te bereiken.

4.2. Decreet duaal leren

Met het oude decreet leren en werken en in de vorm van stages en werkplekleren bood ons onderwijs al langer kansen om buiten de school te leren. Duaal leren zal evenwel een stap verder gaan. Een toenemend aantal opleidingen uit het aanbod van het technisch en beroepsonderwijs zal immers in een gelijkmatigere verdeling van de tijd op de school én in bedrijven georganiseerd kunnen worden. Het onderwijs blijft wel verantwoordelijk voor de leerdoelen en het leerproces.

Een dergelijke ombouw van opleidingen zal nog heel veel inhoudelijke én organisatorische vragen en problemen met zich meebrengen. We volgen de beleidsplannen van dichtbij op en bereiden ons voor op de realisatie, onder meer via onderzoek naar instrumenten om de arbeidsrijpheid van individuele leerlingen te kunnen inschatten.

4.3. Vernieuwde leerlingenbegeleiding, zorgcontinuüm en ondersteuningsnetwerken

Leerlingenbegeleiding en zorgzaam onderwijs zijn van ouds punten van grote aandacht in het provinciaal onderwijs. Logisch ook, als je weet hoe belangrijk die zijn voor de leerlingen die we vooral aantrekken. In de school zelf, maar ook in de samenwerking met het Centrum voor Leerlingenbegeleiding dienen zich heel wat nieuwe opdrachten én kansen aan. Door het nieuwe decreet op de leerlingenbegeleiding zullen de scholen zelf meer verantwoordelijkheid moeten opnemen (zeker in de 'basiszorg' en de 'verhoogde zorg' uit het 'zorgcontinuüm'). Leerkrachten, voor theorie en algemene ontwikkeling maar ook voor praktijk, zullen in de klas zelf een belangrijke rol moeten opnemen. Maar ook voor het CLB verandert de positie en rol ten aanzien van de leerlingenbegeleiding in de scholen.

Het M-decreet (sinds 2015) en de inclusiegedachte vormen, samen met de antidiscriminatie - wetgeving, het kader voor de kansen die ook leerlingen met beperkingen in het 'gewone' onderwijs moeten krijgen, als die met redelijke aanpassingen geboden kunnen worden. Als

gevolg hiervan krijgt het gewone onderwijs te maken met een groter aantal leerlingen die bijkomende aandacht vragen, terwijl het aantal leerlingen in buitengewoon onderwijs daalt, zie VRIND 2017, p. 86:

2.2 Leerlingen buitengewoon onderwijs

Evolutie van het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs per onderwijsniveau en van het aandeel ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in dat onderwijsniveau, van het schooljaar 2001-2002 tot 2015-2016.

Schooljaar	Kleuter-onderwijs		Lager onderwijs		Secundair onderwijs	
2001 - 2002	1.686	0,7	26.794	6,2	16.084	3,7
2002 - 2003	1.726	0,7	26.901	6,2	16.402	3,8
2003 - 2004	1.720	0,7	26.952	6,3	16.792	3,8
2004 - 2005	1.791	0,8	26.768	6,4	17.393	3,8
2005 - 2006	1.821	0,8	26.753	6,4	17.801	3,9
2006 - 2007	1.907	0,8	26.794	6,5	18.189	4,0
2007 - 2008	1.950	0,8	27.140	6,6	18.263	4,0
2008 - 2009	1.977	0,8	27.543	6,7	18.548	4,1
2009 - 2010	1.962	0,8	27.705	6,8	19.015	4,2
2010 - 2011	1.975	0,8	28.225	6,9	19.487	4,4
2011 - 2012	1.986	0,8	28.566	6,9	19.835	4,5
2012 - 2013	2.023	0,8	28.481	6,8	20.177	4,6
2013 - 2014	2.042	0,8	28.307	6,6	20.495	4,7
2014 - 2015	2.000	0,7	27.483	6,3	20.661	4,7
2015 - 2016	1.984	0,7	25.578	5,7	20.333	4,6

Om dubbelstellingen te vermijden, zijn in deze data de leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5 niet opgenomen.

Bron: O&V.

Na een jarenlange toename was er de voorbije 3 schooljaren een daling van het aantal leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs. In het buitengewoon secundair onderwijs was er na vele jaren van aangroei voor het eerst een daling van de leerlingenaantallen in het schooljaar 2015-2016.

2.2 Leerlingen buitengewoon onderwijs

Evolutie van het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs per onderwijsniveau en van het aandeel ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in dat onderwijsniveau, van het schooljaar 2001-2002 tot 2015-2016.

Schooljaar	Kleuter-onderwijs		Lager onderwijs		Secundair onderwijs	
2001 - 2002	1.686	0,7	26.794	6,2	16.084	3,7
2002 - 2003	1.726	0,7	26.901	6,2	16.402	3,8
2003 - 2004	1.720	0,7	26.952	6,3	16.792	3,8
2004 - 2005	1.791	0,8	26.768	6,4	17.393	3,8
2005 - 2006	1.821	0,8	26.753	6,4	17.801	3,9
2006 - 2007	1.907	0,8	26.794	6,5	18.189	4,0
2007 - 2008	1.950	0,8	27.140	6,6	18.263	4,0
2008 - 2009	1.977	0,8	27.543	6,7	18.548	4,1
2009 - 2010	1.962	0,8	27.705	6,8	19.015	4,2
2010 - 2011	1.975	0,8	28.225	6,9	19.487	4,4
2011 - 2012	1.986	0,8	28.566	6,9	19.835	4,5
2012 - 2013	2.023	0,8	28.481	6,8	20.177	4,6
2013 - 2014	2.042	0,8	28.307	6,6	20.495	4,7
2014 - 2015	2.000	0,7	27.483	6,3	20.661	4,7
2015 - 2016	1.984	0,7	25.578	5,7	20.333	4,6

Om dubbelstellingen te vermijden, zijn in deze data de leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5 niet opgenomen.

Bron: O&V.

Na een jarenlange toename was er de voorbije 3 schooljaren een daling van het aantal leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs. In het buitengewoon secundair onderwijs was er na vele jaren van aangroei voor het eerst een daling van de leerlingenaantallen in het schooljaar 2015-2016.

2.2 Leerlingen buitengewoon onderwijs

Evolutie van het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs per onderwijsniveau en van het aandeel ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in dat onderwijsniveau, van het schooljaar 2001-2002 tot 2015-2016.

Schooljaar	Kleuter-onderwijs		Lager onderwijs		Secundair onderwijs	
2001 - 2002	1.686	0,7	26.794	6,2	16.084	3,7
2002 - 2003	1.726	0,7	26.901	6,2	16.402	3,8
2003 - 2004	1.720	0,7	26.952	6,3	16.792	3,8
2004 - 2005	1.791	0,8	26.768	6,4	17.393	3,8
2005 - 2006	1.821	0,8	26.753	6,4	17.801	3,9
2006 - 2007	1.907	0,8	26.794	6,5	18.189	4,0
2007 - 2008	1.950	0,8	27.140	6,6	18.263	4,0
2008 - 2009	1.977	0,8	27.543	6,7	18.548	4,1
2009 - 2010	1.962	0,8	27.705	6,8	19.015	4,2
2010 - 2011	1.975	0,8	28.225	6,9	19.487	4,4
2011 - 2012	1.986	0,8	28.566	6,9	19.835	4,5
2012 - 2013	2.023	0,8	28.481	6,8	20.177	4,6
2013 - 2014	2.042	0,8	28.307	6,6	20.495	4,7
2014 - 2015	2.000	0,7	27.483	6,3	20.661	4,7
2015 - 2016	1.984	0,7	25.578	5,7	20.333	4,6

Om dubbelstellingen te vermijden, zijn in deze data de leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5 niet opgenomen.

Bron: O&V.

Na een jarenlange toename was er de voorbije 3 schooljaren een daling van het aantal leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs. In het buitengewoon secundair onderwijs was er na vele jaren van aangroei voor het eerst een daling van de leerlingenaantallen in het schooljaar 2015-2016.

In het volwassenenonderwijs zijn er geen specifieke middelen voor begeleiding van cursisten, maar ook daar dient zich de nood aan.

4.4. Onderwijs en welzijn

De jeugdhulpverlening kan, ondanks de verwachtingen die de “integrale jeugdhulp” gecreëerd heeft, onvoldoende antwoord bieden op de zwaardere situaties waarin hulp nochtans dringend is. Capaciteitstekorten, overmatige bureaucrativering, blijvende mechanismen van uitsluiting en afwijzen van hulpvragen : ze zadelen medewerkers in de CLB's (die dicht bij de jongeren staan en tot de 'brede instap' behoren) op met taken en rollen die vroeger veel meer elders werden opgenomen.

Bijkomend is er nog het gegeven dat de problematische schoolafwezigheden groeien. Die zijn sowieso al het grootst in de technische en beroepsafdelingen, en het provinciaal CLB heeft net veel van die scholen (het eigen POA) in portfolio.

2.34 Problematische afwezigheden

Aantal meldingen van problematische afwezigheden ten opzichte van de schoolbevolking in het secundair onderwijs, naar soort secundair onderwijs en naar geslacht, schooljaar 2015-2016, in %.

Aantal meldingen van problematische afwezigheid in % t.o.v. de schoolbevolking			
	Voltijds	Deeltijds	BuSO
Mannen	1,6	52,7	7,9
Vrouwen	1,3	58,3	9,5
Totaal	1,4	54,5	8,4
Voltijds gewoon secundair onderwijs			
Eerste graad	0,9		
A-stroom	0,3		
B-stroom	3,0		
ASO	0,2		
KSO	1,2		
TSO	0,8		
BSO	5,5		
Onthaalklas	16,1		

Bron: O&V.

2.35 Evolutie problematische afwezigheden

Evolutie van het aantal meldingen van problematische afwezigheden ten opzichte van de schoolbevolking in het secundair onderwijs, van schooljaar 2007-2008 tot schooljaar 2015-2016, in %.

	% problematische afwezigheden
2007-2008	1,2
2008-2009	1,2
2009-2010	1,4
2010-2011	1,5
2011-2012	1,5
2012-2013	1,6
2013-2014	1,7
2014-2015	2,0
2015-2016	2,3

Bron: O&V.

Specifiek voor de provincie Antwerpen zien we, op basis van de aanwezigheidsregistratie per halve dag in elke school, volgende cijfers (na communicatie met Onderwijs Vlaanderen, die hier als onze bron geldt). In de tabellen (via website AgODi) staat 1 PA-code voor een halve dag problematische afwezigheid. Deze PA's worden opgeteld over het ganse schooljaar¹.

¹ Ook als de leerling van school of studierichting verandert. Elke leerling wordt in 1 categorie geplaatst op basis van de laatste inschrijving binnen het betreffende schooljaar.

PA en tucht in Vlaanderen (vestigingsplaats)

Schooljaar	Niveau	# lln op 1/02	# lln met 5-9 PA codes	# lln met 10-14 PA-codes	# lln met 15-29 PA-codes	# lln met minstens 30 PA-codes	# lln tucht	# lln 5 – 9 PA-codes %	# lln 10-14 PA-codes %	# lln 15-29 PA-codes %	# lln minstens 30 PA-codes %	# lln tucht %
2016-2017	Basis	462 767	17741	5533	4701	3004		3,8%	1,2%	1%	0,6%	
2016-2017	Secundair	435265	37569	16317	17908	13787	3451	8,6%	3,7%	4,1%	3,2%	0,8%

PA en tucht provincie Antwerpen (vestigingsplaats)

Schooljaar	Niveau	# lln op 1/02	# lln met 5-9 PA codes	# lln met 10-14 PA-codes	# lln met 15-29 PA-codes	# lln met minstens 30 PA-codes	# lln tucht	# lln 5 – 9 PA-codes %	# lln 10-14 PA-codes %	# lln 15-29 PA-codes %	# lln minstens 30 PA-codes %	# lln tucht %
2016-2017	basis	129 861	5391	1642	1440	918	0	4%	1%	1%	1%	0%
2016-2017	secundair	127 765	11 053	5041	5923	4445	1206	9%	4%	5%	3%	1%

Meer dan ooit is er duidelijk nood aan een goed doordachte, overlegde en voor alle betrokken partijen haalbare samenwerking tussen onderwijs en welzijn.

4.5. Schaalvergroting en netwerkvorming

Het geloof in schaalvergroting als manier om aan effectiviteit en efficiëntie te winnen is terug van weggeweest. Vaak zien beleidsverantwoordelijken daarin de sleutel om hun beleid meer slagkracht te geven en/of minder middelen te moeten inzetten. In diverse sectoren legt men schaalvergroting, samenwerking en netwerkvorming op – ook al is de meerwaarde ervan niet altijd zo duidelijk, levert het minder besparingen op dan verwacht en onderschat men de veranderingslast en –kosten.

Tegelijk biedt een goede samenwerking en netwerking met andere organisaties, aanbieders van opleiding en educatie, besturen én burgers veel mogelijkheden om eigen doelstellingen te helpen realiseren. Uitwisseling van ervaringen en kennis, gerichte samenwerking met goed afgesproken spelregels en een groter draagvlak kunnen er het nuttig gevolg van zijn.

Ook binnen het eigen provinciebestuur blijven soms mogelijkheden onbenut om meer te bereiken met gezamenlijke inspanningen.

4.5.1. Bestuurlijke schaalvergroting in het onderwijs

Er circuleren ontwerpteksten over de nieuwe vormen en structuren waarin de Vlaamse overheid scholen wil doen samenwerken, met wijzigingen in de regelgeving over scholengemeenschappen en een nieuwe vorm van ‘schoolbesturen met bijzondere kenmerken’.

4.5.2. Nieuwe erkennings- en financieringsnormen in het (volwassenen)onderwijs

De minimumnormen voor het erkennen en financieren van CVO's zijn drastisch

opgevoerd.

4.5.3. Idem centra voor leerlingenbegeleiding

In het nieuwe decreet op leerlingenbegeleiding is sprake van drastisch verhoogde normen voor de minimale leerlingenaantallen die CLB's zullen begeleiden en van min of meer verplichte netwerkvorming als erkenningsvoorwaarde.

4.5.4. Hulpverleningszones

Als gevolg van de creatie van hulpverleningszones bij de hervorming van de brandweer (en wie weet ook gefusioneerde politiezones in de toekomst) is het klantenveld van veiligheidsopleidingen veranderd. Bovendien zijn er nieuwe rollen en taken weggelegd voor de opleiding van brandweermensen.

4.5.5. Meer samenwerking en een koepelstructuur voor het veiligheidsonderwijs

De federale overheid heeft plannen ontwikkeld voor de creatie van een koepelstructuur boven en afspraken tussen de verschillende veiligheidsopleidingen in de provinciale scholen.

4.5.6. Verplichte samenwerking gemeente en OCMW

Ook al blijft het OCMW juridisch bestaan, de taken en organen ervan zijn geïntegreerd in die van de lokale besturen, zodat ook voor opleiding van lokale ambtenaren een ander klantenveld en andere relaties ontstaan.

5. Bedreigingen algemeen

5.1. Toenemende 'performantiedruk'

Als gevolg van de financiële crisissen, een blijvend hoge overheidsschuld, Europese begrotingsnormen en in het algemeen een kritische houding tegenover een overheidsbeslag dat te groot zou zijn, wordt er op veel vlakken eerder bespaard op de middelen die we ter beschikking hebben. Specifiek voor de provincie zijn de beschikbare budgetten al beperkt door schrapping van inkomstenbronnen of beperking van de mogelijkheden tot belastingsheffing. Tegelijk zijn de opdrachten en verwachtingen over wat we doen en zouden moeten doen niet afgenomen, integendeel.

5.2. Bestaans(on)zekerheid provincie

Na de afslanking en overdracht van bevoegdheden en diensten voor cultuur, sport, welzijn en jeugd blijft de vraag welke verdere maatregelen er eventueel te verwachten zijn bij de vorming van een volgende Vlaamse regering. De impact van de recente ingrepen op de

slagkracht en mogelijkheden van de provincie is duidelijk.

5.3. Afstemming opleidingen op Europese kwalificatiestructuur en Vlaams onderwijsbeleid

Opleidingen uit het aanbod van DOE die nu nog federaal erkend en gesubsidieerd worden en buiten het Vlaamse onderwijsbeleid vallen, zouden in de nabije toekomst wel eens meer en meer afgestemd kunnen worden op de principes uit het Vlaams onderwijsbeleid. Het gaat dan over de opleidingen voor de veiligheids- en hulpverleningsdisciplines en opleidingen die kaderen in de welzijnswetgeving. Op langere termijn is niet uit te sluiten dat de bevoegdheid erover aan de gemeenschappen toevertrouwd worden, wat grote impact zou kunnen hebben op de manier van organiseren en financieren.

5.4. Mobiliteitsproblemen en bereikbaarheid

Niet alleen voor werknemers, maar ook voor klanten, leerlingen, cursisten en dergelijke vormt de toenemende problematiek van verkeerscongestie, files en moeilijke bereikbaarheid van onze dienstverlening een probleem, waarvoor de oplossingen niet voor het grijpen liggen. Hieronder wat de algemene provinciale omgevingsanalyse over verkeersindicatoren zegt:

De ring (R1) rond Antwerpen is het drukste wegsegment in Vlaanderen.³¹ De drukste wegsegmenten zijn gesitueerd tussen Berchem en Antwerpen-Oost. Op een werkdag passeren er in 2016 in elke richting 101.500 à 104.000 voertuigen. De Antwerpse ring is koploper in het vrachtverkeer met 24.000-26.000 vrachtwagens per dag is er meer vrachtverkeer dan op de Brusselse ring (R0). De drukste tunnel is de Kennedytunnel met 79.300 voertuigen per dag per richting op de drie rijstroken. Het vijfvoudige aan verkeer in vergelijking met de Liefkenshoektunnel.

2016 is een recordjaar qua filezwaarte of het aantal kilometers file vermenigvuldigd met het aantal minuten dat deze file er staat. Dit door een sterke toename van de avondfiles over gans Vlaanderen met als uitschieter de regio Antwerpen. Overall in Vlaanderen neemt de avondfile op een jaar met 22-23% toe. In regio Brussel is dit 7%. Maar ook in de ochtend verhogen de files rond Antwerpen met 11%. In Vlaanderen is dit gemiddeld 5%; terwijl ze in Brussel daalt met 4%. Hierdoor wordt voor het eerst vanaf 2016 de filezwaarte over de volledige dag (0-24u) in Antwerpen groter dan in de regio Brussel. Ook neemt de gemiddelde fileduur aan de structurele knelpunten drastisch toe: op 1 jaar tijd een extra duur van 70-80 minuten aan de Kennedytunnel. Een aandeel voertuigverliesuren van 18 à 19% tijdens de ochtend- en avondspits op werkdagen.

De ring (R1) rond Antwerpen is het drukste wegsegment in Vlaanderen.³¹ De drukste wegsegmenten zijn gesitueerd tussen Berchem en Antwerpen-Oost. Op een werkdag passeren er in 2016 in elke richting 101.500 à 104.000 voertuigen. De Antwerpse ring is koploper in het vrachtverkeer met 24.000-26.000 vrachtwagens per dag is er meer vrachtverkeer dan op de Brusselse ring (R0). De drukste tunnel is de Kennedytunnel met 79.300 voertuigen per dag per richting op de drie rijstroken. Het vijfvoudige aan verkeer in vergelijking met de Liefkenshoektunnel.

2016 is een recordjaar qua filezwaarte of het aantal kilometers file vermenigvuldigd met het aantal minuten dat deze file er staat. Dit door een sterke toename van de avondfiles over gans Vlaanderen met als uitschieter de regio Antwerpen. Overall in Vlaanderen neemt de avondfile op een jaar met 22-23% toe. In regio Brussel is dit 7%. Maar ook in de ochtend verhogen de files rond Antwerpen met 11%. In Vlaanderen is dit gemiddeld 5%; terwijl ze in Brussel daalt met 4%. Hierdoor wordt voor het eerst vanaf 2016 de filezwaarte over de volledige dag (0-24u) in Antwerpen groter dan in de regio Brussel. Ook neemt de gemiddelde fileduur aan de structurele knelpunten drastisch toe: op 1 jaar tijd een extra duur van 70-80 minuten aan de Kennedytunnel. Een aandeel voertuigverliesuren van 18 à 19% tijdens de ochtend- en avondspits op werkdagen.

5.5. Vinden en behouden van goede medewerkers

De juiste, goed inzetbare en blijvend in te zetten medewerkers vinden is op vele vlakken een moeilijke opgave. Er zit een schaarste op de arbeidsmarkt aan te komen, als gevolg van de demografische evolutie na de generatie van de baby-boomers. Mensen willen naast het werk ook ontplooiing op vele andere vlakken nastreven en de combinatie werk-gezin is voor velen doorslaggevend bij de keuze van hun job. Werkgevers (en ook ons onderwijs en onze opleidingsinitiatieven zijn dat) zullen sterk moeten inzetten op middelen om aantrekkelijke jobs te kunnen blijven aanbieden., die voldoende aansluiten bij wat jonge mensen willen en verwachten. Specifiek voor het onderwijs is er een dalende trend in het aantal Vlaamse studenten dat zich voor de lerarenopleiding inschrijft, cf. VRIND 2017 p. 109:

2.62 Evolutie inschrijvingen lerarenopleiding

Evolutie aantal inschrijvingen met een diplomacontract in een lerarenopleiding (geïntegreerde en specifieke lerarenopleiding) in het hogescholen- en universitair onderwijs en in de specifieke lerarenopleiding georganiseerd door de CVO's, van 2009-2010 tot 2015-2016.

Evolutie aantal inschrijvingen in de lerarenopleiding hoger onderwijs									Aantal unieke inschrijvingen in het volwassenonderwijs	
Academiejaar	Professionele bachelor				Bachelor na bachelor	Specifieke lerarenopleiding na professioneel gerichte bachelor	Specifieke lerarenopleiding na master	Totaal	Referteperiode*	Totaal
	Kleuter-onderwijs	Lager onderwijs	Secundair onderwijs	Totaal						
2009-2010	4.091	5.781	10.049	19.921	1.203	4	1.928	23.056	2009-2010	8.314
2010-2011	4.511	6.446	10.777	21.734	1.260	17	2.034	25.045	2010-2011	9.097
2011-2012	4.844	6.877	10.838	22.559	1.307	20	1.945	25.831	2011-2012	9.199
2012-2013	4.781	7.006	10.555	22.342	1.270	19	1.905	25.536	2012-2013	9.305
2013-2014	4.856	7.100	10.268	22.224	1.407	26	1.926	25.583	2013-2014	9.425
2014-2015	4.879	7.143	9.661	21.683	1.341	19	1.795	24.838	2014-2015	9.355
2015-2016	4.600	6.609	9.168	20.377	1.265	17	1.689	23.348	2015-2016	9.355

* Referteperiode: van 1 april tot 31 maart van het daaropvolgende jaar.
Bron: O&V.

De verkeersproblemen, zeker rond de steden, versterken nog de strijd om de juiste mensen te kunnen vinden en behouden.

In dat verband zal ook leiderschap een doorslaggevende factor worden. Leidinggevende vacatures goed kunnen blijven invullen is moeilijker dan vroeger, en zal inspanningen vergen om op tijd potentieel te kunnen doen doorgroeien.

B. INTERNE ANALYSE EN STAKEHOLDERS

Een sterkte- en zwakte-analyse grondig uitwerken, over alle entiteiten van het departement DOE heen en met voldoende kritische zin en inbreng van buitenaf, zou een actieplan op zichzelf kunnen zijn. Uit eigen inschatting van de huidige situatie, door leidinggevend en gebruik makend van de indicaties die we hebben, is wel een redelijk realistisch beeld te schetsen. Maar het gaat dus om een zelfevaluatie. Daarbij speelt minstens impliciet een vergelijking met soortgelijke aanbieders van een vergelijkbare dienstverlening (bv. andere schoolbesturen, andere aanbieders van opleidingen, andere verblijfscentra ...). De hiernavolgende synthese van sterktes en zwaktes heeft in hoofdzaak de bedoeling om na te gaan waar er aanknopingspunten zijn, bovenop die uit de externe analyse, voor het formuleren van voorstellen voor toekomstig beleid op departementniveau. Elk van de entiteiten heeft daarnaast een meer gedetailleerde zelfevaluatie, minder of meer gedocumenteerd en met verschillen qua breedte en diepte. Die kunnen richtsnoeren zijn voor het toekomstig beleid en management op het niveau van de eigen dienst, buitendienst of autonoom provinciebedrijf.

B.1 INTERNE ANALYSE : STERKTES EN ZWAKTES

Ons **provinciaal onderwijs** staat op enkele vlakken duidelijk sterk, ook in vergelijking met andere schoolbesturen en netten. We hebben een beperkt aantal scholen (7) voor secundair onderwijs, een centrum voor volwassenenonderwijs, een centrum voor deeltijds onderwijs of leren en werken en een expertisecentrum waar diverse opleidingen en innovatieve projecten hun thuis hebben. De focus ligt op technisch en beroepsonderwijs, met veel opleidingen die tegemoetkomen aan de vraag op de arbeidsmarkt naar technisch geschoolde medewerkers. Met het provinciaal Centrum voor Leerlingenbegeleiding staan we in voor de leerlingenbegeleiding in de provinciale scholen, maar daarnaast ook op basis van contracten met enkele tientallen andere scholen.

De betaalbaarheid van ons onderwijs, voor in se nochtans dure opleidingen, is een voortdurende zorg. Met de maximumfactuur en kostenbesparende maatregelen houden we de kostprijs voor de leerlingen en hun ouders beperkt. Tegelijk investeert het schoolbestuur en de provincie sterk in de kwaliteit van de infrastructuur, technisch en qua gebouwen.

Voor leerlingen met leerstoornissen en ontwikkelingsproblemen hebben we altijd opengestaan en voorzien in middelen om hen goed te begeleiden, via schoolinterne rollen en opdrachten, maar ook in samenwerking met het provinciaal Centrum voor Leerlingenbegeleiding. Vertrouwensleerkrachten, leerlingenbegeleiders en coördinatoren zijn daarbij van groot belang. Zelfs in het volwassenenonderwijs werken we op eigen kracht aan cursistenbegeleiding, trajectbegeleiding en zorgtrajecten.

Voor startende leerkrachten zetten we eigen pedagogische begeleiders en mentoruren in. De pedagogische begeleiders werken samen met de evaluatoren om werkpunten te bepalen in het kader van functioneringsgesprekken. Expertisedeling via in house-opleidingen en schooloverstijgende vakwerkgroepen draagt ook bij tot het welbevinden van leerkrachten.

De samenwerking op vele organisatorische vlakken in één autonoom provinciebedrijf, met steun vanuit de stafdienst ervan, leidt tot meer efficiëntie en kostenbesparing voor administratie, aankopen, grotere investeringen, financieel beleid, logistieke processen. De bundeling van expertise haalt een zekere werklast weg uit de individuele scholen en kan schaalvoordelen bieden. Voordeel is ook dat de grenzen tussen de verschillende onderwijsniveaus (secundair, volwassenen, deeltijds, ...) in die samenwerking overstegen kunnen worden. Door de manier waarop het autonoom provinciebedrijf al georganiseerd is en werkt, komen we al in belangrijke mate tegemoet aan de bedoelingen van de Vlaamse overheid met haar ontwerpdecreet 'bestuurlijke optimalisatie'.

Als gevolg van het studieaanbod, de aandacht voor zorg en de betaalbaarheid trekt het provinciaal onderwijs, in verhouding tot andere netten zeker, een specifiek en relatief moeilijker publiek aan. De draagkracht van onze scholen en hun medewerkers is niet onbeperkt en de instrumenten voor zorg, kwaliteit en leerlingenbegeleiding volstaan niet altijd. Zeker voor leerlingen met zwaardere gedragsstoornissen volstaan de beschikbare middelen niet altijd. De capaciteit bij de hulpverlening (zorg en welzijn) is vaak te beperkt en het CLB heeft vaak niet de ruimte om elke leerling te begeleiden zoals het idealiter zou kunnen.

Het beleid legt allerlei hervormingen en verplichtingen op, waarbij de tijd en de middelen voor een goede implementatie te vaak ontbreken. Met het M-decreet, de Integrale Jeugdhulp en het nieuwe decreet op de leerlingenbegeleiding verschuiven ook de posities en rollen. De scholen moeten hun rol en taken in het zorgbeleid heruitvinden en intern herorganiseren, zodat ook leerkrachten op de eerste lijn hun opdracht aankunnen. En dat terwijl de instroom van leerlingen met allerlei bijzondere noden niet afneemt, integendeel.

Daarbovenop doet de etnisch-culturele diversiteit van de schoolbevolking een toenemend beroep op de vaardigheden van medewerkers, leerkrachten en anderen, om hun taken en rollen ook in een veranderende context te kunnen opnemen. Ook voor leidinggevenden in de scholen, directeurs voorop, stelt de veranderende context nieuwe eisen waarop ze zelf antwoorden moeten formuleren. Bovendien is de jobinhoud van directeurs in onze provinciale scholen veel meer dan een pedagogische opdracht, doordat in de meeste scholen ook een bedrijfsvoering bestaat die sterke managements- en bedrijfseconomische aandacht vergt.

De relatief grote geografische spreiding van de locaties van onze scholen brengt bijkomende uitdagingen met zich mee, voor de samenhang maar ook voor de samenwerking onderling. De provincie heeft relatief grote scholen, die elk in hun regio een studieaanbod hebben dat vanouds en nog altijd in grote mate aansluit bij wat de betrokken regio nodig had of heeft. Alleszins bieden ze op een bovenlokale schaal opleidingskansen aan waarvoor de investeringen in infrastructuur en organisatie de gemeentelijke bestuurskracht vaak overschrijden. Getuige daarvan de deelname van enkele gemeentelijke (kleinere) technische en beroepsscholen aan de scholengemeenschap met het provinciaal onderwijs.

Die spreiding heeft ook eerder negatieve gevolgen voor de personeelsmobiliteit, zeker bij kandidaat-leidinggevenden. Zelfs de eenheid in het beleid, in goed evenwicht met autonomie die weloverwogen is, van scholen met verschillende campussen is een blijvende zorg. Net zoals de profilering van de stafdienst van het apb POA als dienstverlener, veeleer dan als controleur en

beslisser op (te grote) afstand.

De externe communicatie van onze scholen is onvoldoende systematisch georganiseerd en ingebed in de werking, waardoor ook de profilering van het provinciaal onderwijs niet altijd genoeg uit de verf komt.

Het provinciaal **Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB)** staat sterker dan ooit tevoren wat zijn interne organisatie en professionalisme betreft, maar tegelijk zijn er heel wat risico's en moeilijkheden die de organisatie onder druk zetten. Enkele daarvan zijn al genoemd bij het provinciaal onderwijs. Specifiek voor het CLB spelen nog de volgende elementen een belangrijke rol.

Het provinciaal CLB heeft een sterke traditie van zeer schoolnabij werken. Dat blijft een belangrijk streven, ook in de toekomst nu het nieuwe decreet op leerlingenbegeleiding de context ingrijpend verandert. Scholen en CLB's zullen samen instaan voor de leerlingenbegeleiding, maar de scholen zelf worden eindverantwoordelijken voor de leerlingenbegeleiding, en de rol van het CLB wordt anders dan tot nog toe. De bestaande expertise van CLB-medewerkers zal meer dan ooit nodig zijn op de 'hogere' niveaus van het zorgcontinuüm ("uitgebreide zorg" en "individueel aangepast zorg"). Daarnaast krijgt het CLB naast zijn opdrachten inzake leerlingenbegeleiding meer en meer ook een controlerende opdracht en rol, om toe te zien op de zorg in het kader van het nieuwe 'zorgcontinuüm'. Ondertussen blijken heel wat leerkrachten niet klaar te zijn voor het beoogde inclusief onderwijs en de diversiteit aan leerlingen en problemen die zich in de scholen meer en meer aandient.

Onder meer door de vele recente beleidsmaatregelen (behalve het decreet leerlingenbegeleiding ook het M-decreet en inclusie in het onderwijs, de ondersteuningsnetwerken vanuit het buitengewoon onderwijs, de nog altijd niet integrale en onvoldoende 'integrale jeugdhulpverlening', ...) is de werkdruk en de planlast sterk geëvolueerd en vooral toegenomen, zonder toevoeging van nieuwe middelen vanuit diezelfde overheid. Voor het provinciale CLB spelen bovendien enkele bijzondere factoren, die de belasting nog vergroten : het uitgebreide werkingsgebied zonder dat daar ooit de extra middelen zijn voor ter beschikking gesteld die andere CLB's wel hebben gekregen; de bevrozing van die financiering in het nieuwe decreet en de zeer onvoldoende verrekening van leerlingenkenmerken die relevant zijn voor de zorgvraag (en sterk vertegenwoordigd in de schoolbevolking van onze provinciale scholen) bij de toekenning van werkings- en personeelsmiddelen. De bureaucratie en organisatielast die gepaard gaan met de nieuwe ondersteuningsnetwerken treffen het provinciaal CLB sterk, omdat het door het ontbreken van eigen provinciaal buitengewoon onderwijs en zijn 'klantenportefeuille' aan veel verschillende netwerken moet deelnemen en ermee samenwerken.

Vanuit de departementale stafdienst SOE en het Provinciaal Vormingscentrum Malle werkt een apart team aan het **provinciaal flankerend onderwijsbeleid**. In goed overleg met de bevoegde Vlaamse minister en de andere Vlaamse provincies, is het doel daarvan om het Vlaamse onderwijsbeleid regiogericht te helpen uitvoeren, gebruik makend van vertrouwde regionale factoren en actoren en betrokkenheid bij (boven)lokale belanghebbenden. Heel wat problemen waarmee het onderwijsbeleid kampt overstijgen immers de lokale grenzen en als provincie staan we vooral de niet-centrumsteden en kleinere gemeenten bij. Precies omwille van de neutraliteit van de provincie

en haar niet-bedreigend karakter als relatief kleine aanbieder van onderwijs, ontstaan er op het terrein de voorbije jaren meer en meer vragen naar ondersteuning en samenwerking op provinciale schaal. We stellen ons daarbij altijd complementair en netoverschrijdend op, wat door heel wat actoren duidelijk gewaardeerd wordt. 3 doelstellingen staan ook voor de volgende jaren voorop en voor elk van die drie lopen er al initiatieven : gekwalificeerde uitstroom bevorderen; aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt verbeteren; en het versterken van onderwijsontwikkeling (om nieuwe regelgeving, maatschappelijke tendensen en regionale noden op te vangen).

Campus Vesta beschikt over een uitgestrekt terrein en veel infrastructuur en oefenmogelijkheden. Er werken heel wat gedreven en sterk op hun beroepswereld (disciplines) gerichte medewerkers. Dankzij die troeven heeft Campus Vesta al een zekere traditie kunnen opbouwen in het aanbieden van een aantal min of meer geïntegreerde trainingen, vaak met Europese financiering. Gespecialiseerde opleidingen zoals die voor adviseurs gevaarlijke stoffen, op het vlak van rampenmanagement en voor bepaalde politiespecialisaties vormen troeven voor de reputatie. Voor de Hostile Environment Awareness Training (HEAT) aan de Europese Commissieleden is Campus Vesta momenteel de voortrekker, zoals de Europese Commissie het zelf formuleerde. Tegelijk is er nog veel werk aan de interne organisatie en het management, de personeelstevredenheid, de kwaliteit en de samenhang als één geïntegreerd opleidingscentrum en de relaties met de belangrijkste klanten.

Campus Vesta beschikt - wat brandweer- en politieopleidingen betreft - over een goede marktpositie voor de basisopleidingen en sommige specialisaties ook al kunnen niet altijd alle brandweeroopleidingen georganiseerd worden die de zones vragen. In de politionele afdeling leidt Campus Vesta 12,5% van het nationale totaal van de inspecteurs en hoofdinspecteurs op. In de dringende geneeskundige hulpverlening moet elke ambulancier in de provincie Antwerpen volgens de wet minstens 24 uur per jaar bijscholing volgen, in principe in de eigen provincie, zodat Campus Vesta op dit terrein een monopoliepositie heeft.

Een belangrijk aandachtspunt blijft de inschakeling van de vele honderden externe lesgevers en de afhankelijkheid van Campus Vesta van die externen om de eigen visie op kwaliteit te kunnen realiseren. Op het vlak van doeltreffende en performante ICT is er nog veel werk aan de winkel. De organisatie zal ook sterker moeten staan om zich te kunnen handhaven als evidente opleidingspartner, in een landschap van politie- en hulpverleningszones dat geherstructureerd is en toenemende verwachtingen heeft over Campus Vesta. Dat zal in het bijzonder zo zijn, als de opleidingen voor politie en brandweer later vormgegeven zullen worden naar het model van het reguliere hoger (beroeps)onderwijs. De groei in aantallen cursisten legt een sterke druk op het geheel en de zorg voor kwaliteit leidt te vaak onder een toegenomen werkdruk.

Een bijkomende moeilijkheid blijft ook de slechte bereikbaarheid van Campus Vesta met andere vervoersmiddelen dan de auto. In combinatie met de beperkingen qua ruimtelijke ordening (voor parkeergelegenheid) en de beschikbare infrastructuur verhoogt dat de druk om de beschikbare middelen met een goed georganiseerde planning en logistiek zo goed mogelijk in te zetten. En door het gebruik dat er van de infrastructuur en logistieke middelen wordt gemaakt, is de slijtage groot en voortdurend investeren een noodzaak. Ten slotte is er nog veel werk aan de winkel om van de nieuwe tweede oefenplaat een succes te maken, in de eerste plaats door uitrusting van de plaat met

de meest aangewezen en geavanceerde oefenobjecten en –installaties voor industriële brandbestrijding en scenariotraining. Op de niet-publieke markt is Campus Vesta een kleine speler met grote tegenspelers zoals externe preventiediensten en grote bedrijven zoals Total, Ansul, Falck, ...die scherpere prijzen kunnen hanteren en soms mobiele units hebben met minder werkingskosten. De vraag naar opleidingen op locatie in plaats van op Campus Vesta neemt toe en houdt risico's in voor de eigen positionering.

Ook het **Provinciaal Vormingscentrum in Malle (PVM)** beschikt over een uitgebreide infrastructuur, waarmee het de kern van zijn opdracht als verblijfscentrum voor educatieve doelen vervult aan relatief lage kostprijzen voor de gebruikers. Daarnaast blijft de uitleendienst een door vele gebruikers gewaardeerde en betaalbare dienstverlening voor al wie voor zijn activiteiten in verenigings- of schoolverband zelf niet over de juiste technische apparatuur beschikt. Ten slotte is het Talentencentrum de voorbije jaren uitgebouwd als een mooi voorbeeld van flankerende onderwijsbeleid, waarmee we als provincie netoverschrijdend en innovatief aanbod ontwikkelen, gericht op weloverwogen ontwikkelingskansen en studiekeuzes voor leerlingen uit vooral het basisonderwijs. De flexibiliteit en kwaliteit van de catering wordt door heel wat gebruikers sterk gewaardeerd, net zoals in het algemeen de klantentevredenheid hoog is. Die factoren samen vertalen zich in een jaarlijks licht stijgend bezoekersaantal (39.058 in 2017, 38.866 in 2016) na de tijdelijke terugval (door gebrek aan promotie) met 37.423 bezoekers in 2015.

Terwijl het onderdeel 'Talentklassen' met de jonge bezoekers een toenemend succes is, komen er minder en minder groepen jongeren met verenigingen zoals Sporta of andere aanbieders van jeugdkampen voor een meerdaags verblijf naar het Vormingscentrum. Een trend om ook voor dergelijke vakanties verder weg te gaan (buiten België) mét meer comfort, kan hieraan ten gronde liggen, maar is nu niet meer dan een hypothese.

De infrastructuur biedt in elk geval door haar schaal en diversiteit veel mogelijkheden. Tegelijk is ze deels gedateerd en aan vernieuwing toe. Klanten hebben ondertussen ook een evolutie doorgemaakt en verlangen andere soorten ruimtes, meer verblijfscomfort voor volwassen verblijvers, aandacht voor specifieke wensen in het aanbod van de catering en voldoende technische ondersteuning met bijvoorbeeld wifi en geavanceerde beeldschermen. Tesaamen met de provinciale aandacht voor duurzaamheid en beperking van de impact op het klimaat, de kansen voor optimalisatie van interne bedrijfsprocessen en een soms toch te beperkte capaciteit (vooral voor het verblijfsgedeelte) nopen deze vaststellingen tot een grondige afweging van de gewenste verdere uitbouw van de infrastructuur van het Vormingscentrum. Er is een begin gemaakt met het opmaken van een masterplan dat richtinggevend kan zijn voor toekomstige investeringen.

Belangrijk doel is om ook tijdens de traditioneel wat minder drukke periodes, andere dan de bestaande klanten aan te trekken voor liefst meerdaagse verblijven. Daarvoor dienen zich kansen aan in de sfeer van eerder toeristische en recreatieve activiteiten, bijvoorbeeld ook voor oudere bevolkingsgroepen dan schoolgaande jeugd. Maar ook secundaire scholen en scholen voor bijzonder onderwijs kunnen als doelgroep actiever bewerkt worden, gebruik makend van de kwaliteitserkenningen die het PVM heeft, zijn groot en divers aanbod en vrij verregaande toegankelijkheid.

Een meerwaarde die het Vormingscentrum biedt ten opzichte van andere jeugdherbergen of verblijfscentra is de volledige audiovisuele ondersteuning die bij elke geboekte ruimte kan worden geboden. De uitleendienst biedt tegelijk een prijsvriendelijk gamma aan diverse toestellen om lokale verenigingen te ondersteunen bij de organisatie van festiviteiten of culturele activiteiten (o.a. geluid- en lichtinstallaties). Hoewel het aantal ontleningen ook elk jaar licht stijgt (1889 reservaties in 2017, 1785 in 2016, 1697 in 2015), zullen gerichte inspanningen nodig zijn om het aanbod up-to-date te houden.

De naambekendheid en het gebruik van het Vormingscentrum in het eigen bestuur kan beter, door wat meer zichtbaar te worden en het netwerk in de ruimere organisatie te versterken.

De redelijk centrale ligging van het PVM in de provincie biedt het voordeel van bereikbaarheid met de auto vanuit de Kempen, maar door de beperkte frequentie van de buslijnen en de afstand tot treinstations is die ligging ook een zekere handicap. Een troef die bij eventuele infrastructuuringrepen behouden moet blijven is de doorgaans ruime parkeergelegenheid op het terrein van het PVM.

Voor **Inovant** dienen zich heel wat uitdagingen aan, die zowel te maken hebben met de interne situatie als met de veranderingen in de externe omgeving. Na enkele jaren van instabiliteit op het leidinggevende vlak, is er nu wel een stabielere leiding voorhanden. Het team kan daarmee terug rekenen op de ondersteuning die het nodig heeft en de nog vrij recent ingeschakelde functie van een expert leren is een belangrijke inspanning om de Inovant-visie op leren en maximalisering van leereffecten in realisaties om te zetten.

De klanten van Inovant (lokale besturen, politiezones, intercommunales, ...) maken zelf soms belangrijke structuurveranderingen door, zoals met de integratie van de OCMW's en gemeenten en de voortschrijdende noodzaak van regionale samenwerking van lokale besturen. Tegelijk met de budgettaire beperkingen voor opleiding en vorming, die in de gehele publieke sector de voorbije jaren gespeeld heeft, staat er daardoor een zekere druk op de deelname van de primaire klanten aan Inovant-opleidingen, vooral die in het open aanbod.

Inovant biedt (net zoals de andere bestuursscholen) opleidingen aan die niemand anders aanbiedt, zoals de basisopleidingen voor al wie bij een openbaar bestuur aan de slag is, het gespecialiseerdere traject bestuurspraktijk voor hogere niveaus en de officieel geattesteerde opleiding voor toezichthouders. Daarnaast biedt Inovant ook heel praktijkgerichte opleidingen voor een lokaal bestuur die niemand anders aanbiedt (ook niet VVSG, Kortom, ... en andere organisaties die zich specifiek richten naar de lokale besturen) zoals die over het 'organiseren van gemeenteraadsverkiezingen' (24 deelnemers in 2017 en 30 in 2018), en een basisopleiding begraafplaatsmedewerker of archiefbeheer. In samenwerking met en op vraag van diverse partners zoals de Vlaamse Overheid of het Agentschap Binnenlands Bestuur heeft Inovant ook opleidingen i.v.m. relevante thema's zoals de omgevingsvergunning of de BBC. Die cycli zijn goed voor de relatief grootste cursistengroepen (een 200-tal deelnemers).

De sterkte van Inovant in het uitdenken en organiseren van zijn aanbod, met inbreng van een team

dat de kwaliteit van de interne processen bewaakt, biedt heel wat kansen. Inovant beschikt over een netwerk van goede externe docenten, heeft materiële mogelijkheden om een goede leeromgeving te kunnen aanbieden, en heeft over het algemeen tevreden tot zeer tevreden klanten. Er is een goed uitgedachte visie op wat Inovant kan bieden voor de verhoging van de bestuurskracht van lokale besturen, door opleidingen die aansluiten bij de realiteit van lokale besturen, maar zeker ook door andere vormen van 'samen met collega's en op maat van het lokale bestuur' leren voor hun medewerkers. In 2017 werd een vergelijkbaar aantal maatwerkopdrachten (ca. 50) uitgevoerd als in 2016, maar er is een dalende trend met de jaren daarvoor.

De band en permanente dialoog met de lokale besturen kan evenwel beter, en Inovant zal daar de komende tijd sterk op moeten inzetten. Inovant slaagt er ook niet altijd in om zijn specifieke rol en meerwaarde voor lokale besturen duidelijk genoeg te maken, in vergelijking met wat andere en meer op 'volume' gerichte aanbieders van opleidingen doen. Het is daarbij ook afhankelijk van externe docenten, die ook rechtstreeks aanspreekbaar zijn voor sommige opdrachten door sommige klanten. Intern is er een verdere omslag nodig, van eerder reactieve naar meer proactieve consultants. Zij moeten mee in staat zijn om de initiële vraag van een klant naar een gericht opleidingsaanbod om te zetten, waarvoor klanten ook graag bereid zijn om op Inovant een beroep te doen. Vanuit het besef dat Inovant geen louter commerciële aanbieder is en wil zijn, maar wel de meest evidente partner wil zijn voor een bestuur dat maximaal rendement wil halen van zijn inspanning om medewerkers op opleiding te sturen.

Het **Provinciaal Veiligheidsinstituut (PVI)** heeft sinds vele jaren een stevige reputatie als aanbieder van verschillende opleidingen over arbeidsveiligheid en welzijn op het werk. Daarnaast heeft het een traditie in het voeren van publiekscampagnes om ook veiligheid in de privésfeer te promoten, met thematische invalshoeken zoals brandveiligheid thuis (ca. 70.000 rookmelders gingen over de toonbank na de campagne daarover), valrisico's bij oudere mensen, risico's van overmatig gebruik van smartphones en andere schermen enzovoort.

De opleidingen die het PVI aanbiedt verschillen van de andere organisatoren door de integratie met andere aspecten die het PVI sterk (en uniek) maken, met name de didactische ruimte en het informatiecentrum. In april 2013 wees een enquête bij ca. 140 cursisten van de open opleidingen uit dat 'inhoud cursus', 'aangeraden door collega/werkgever' en 'ligging t.o.v. mijn woonplaats' de belangrijkste beweegredenen waren voor preventieadviseurs om voor het PVI te kiezen. De lokale inbedding blijkt duidelijk uit het aantal cursisten uit de provincie Antwerpen: 85,2 % voor de aanvullende opleiding preventieadviseur Niveau 2, en 80,6 % voor de andere open opleidingen

Het PVI is de enige Belgische organisator die 4 x per jaar de opleiding 'preventieadviseur niveau 2' aanbiedt, terwijl sommige andere concurrenten (bv. NAVB) de opleiding meer dan eens moeten annuleren of uitstellen bij gebrek aan deelnemers.

Bij 14 van de 19 organisatoren, die door de FOD WASO erkend zijn voor de aanvullende vorming van preventieadviseur, maakt bovendien een bezoek aan het PVI deel uit van het curriculum. Het gaat o.m. om: Amelior, AP Hogeschool, CRESEPT, DESCON, Odisee, UC Leuven-Limburg, Syntra Antwerpen & Vlaams-Brabant, Syntra Limburg, Syntra Midden-Vlaanderen, Syntra West, UA....

Het PVI krijgt ook veel schoolbezoeken (voor 2017: 3150 bezoekers van 176 scholen) aan de didactische ruimte, ter illustratie van bepaalde opleidingsonderdelen over bv. brand en lawaai. Voor 3594 deelnemers organiseerde het PVI een VCA-examen. Ook hier overstijgen we het bereik van provincie Antwerpen (36 % van de deelnemers komt uit een andere provincie).

Helemaal een succes is ook de unieke dienstverlening van het informatiecentrum. Het PVI-informatiecentrum is het enige centrum waar men gratis terecht kan voor documentatie over 'welzijn op het werk'. Sinds 2010 verhoogde het aantal infoverzoeken met 234%, en deze stijgende trend houdt aan. In 2017 beantwoordde het informatieteam zo'n 2400 infoverzoeken per e-mail over Welzijn op het werk en Veiligheid in de privésfeer.

De klanten van het PVI waarderen in het algemeen de kwaliteit van de opleidingen, het klantgerichte en 'warme huis-' karakter en de aandacht voor de praktijk van preventieadviseurs via de opleidingen, de navorming en instrumenten zoals het informatiecentrum en de didactische ruimtes. De voorbije jaren is de inhoudelijke aandacht voor de eerder 'harde' aspecten van de regelgeving over welzijn op het werk aangevuld met ook aandacht voor de meer 'softe' vaardigheden die preventieadviseurs en medewerkers met veiligheidsrollen in non profit-organisaties en bedrijven nodig hebben. Dankzij enkele eigen docenten kan het PVI ook garant staan voor een inhoudelijk en didactisch aan het publiek aangepaste kwaliteit van zijn opleidingen. In vergelijking met de meeste andere aanbieders van vergelijkbare opleidingen, is het PVI zeker niet het goedkoopst, maar toch is er geen gebrek aan klanten voor de belangrijkste opleidingen (bijvoorbeeld 'preventieadviseur niveau II').

Ondanks die relatief grote tevredenheid bij zijn klanten, zal het PVI de inhoud en vorm moeten blijven evalueren en bijsturen. Het doelpubliek evolueert en de verwachtingen over beroepsgerichte opleidingen staan evenmin stil. Maximale aandacht voor praktijktoepassingen en preventie, en beperking van de impact op de work-lifebalans van de cursisten die bovenop hun job opleidingen volgen door vernieuwing in didactische methodes moeten daarbij voorop staan.

Een weloverwogen en gerichte verdere ontwikkeling van de expertise van de eigen docenten kan voldoende tegengewicht vormen voor de afhankelijkheid van externe lesgevers voor bepaalde expertisedomeinen. Zaak is ook om het evenwicht te bewaken tussen wat de eigen docenten voor de intern georganiseerde opleidingen kunnen betekenen, versus wat er aan externe vragen door het PVI beantwoord kan worden, bijvoorbeeld om op vraag en op maat van verenigingen allerhande vorming op locatie te geven.

Intern kan het PVI zijn beheer van (klanten-)gegevens stroomlijnen en verbeteren, om bij het vermarkten van zijn aanbod gericht en efficiënter te kunnen werken. Daarnaast zal het PVI ook zijn werking voort moeten professionaliseren, om garant te kunnen blijven staan voor de inhoudelijke én pedagogische kwaliteit van zijn externe lesgevers. Maar ook in het belang van begeleiding van cursisten uit zwakkere leer- en leefsituaties, voor de kwaliteit van evaluatiemethodes voor eindwerken en behandeling van bezwaren tegen evaluaties. En ten slotte om de lesmethodes aan te passen aan wat in een sterk gedigitaliseerde wereld verwacht wordt en om het leereffect te maximaliseren.

Ten slotte is er werk aan de winkel om de betrokkenheid van de belangrijkste stakeholders bij wat het PVI aanbiedt en van plan is, structureel te maken. De vele informele contacten hebben daarin

hun waarde, maar een bepaalde mate en vorm van structurering zou de transparantie en bruikbaarheid van de input voor het PVI ten goede kunnen komen.

Het **Suske en Wiske Museum (SWM)** heeft een verregaande verbouwing van zijn infrastructuur en vernieuwing van het museumconcept en de bijhorende inrichting achter de rug. Het zal kunnen voortbouwen op de sterktes van de voorbije jaren : een uniek aanbod als enige kindermuseum in de ruime Vlaamse regio; een ervaren team medewerkers dat niet enkel met het reguliere en strak geregisseerde aanbod in het kindermuseum maar ook met themagerichte tijdelijke initiatieven een breder publiek aantrekt dan kinderen in een schoolse context; een laagdrempelig en betaalbaar aanbod op een bijzondere plek waarbij goed samengewerkt wordt met andere 'attractiepolen' in de gemeente en de regio (Arboretum, De Vroente, ...). De bezoekers vinden hun bezoek overwegend een aangename ervaring en beleving. Maar toch waren er ook zwaktes in het aanbod, waarop de vernieuwing wil inspelen. Zoals een iets groter aanbod voor volwassenen die geïnteresseerd zijn in de figuur van Willy Vandersteen en/of de strip als element van onze beeldcultuur; flexibelere openingstijden en gebruik van het doorschuifstelsel zodat eventueel tussentijds 'instappen' mogelijk wordt en meer kansen om samen te werken met klanten die het SWM als locatie en infrastructuur voor eigen initiatieven willen gebruiken in combinatie met het SWM-aanbod zelf.

Intern zijn de eerder kwetsbare administratieve en financiële organisatie en de afhankelijkheid van een klein team aandachtspunten, waarvoor onder meer een nieuw reservatiesysteem belangrijk zal zijn. Tegelijk is er ruimte vrijgekomen in het gebouw, door de verhuis van de Studio Vandersteen naar een andere locatie, zodat er iets meer plaats kan zijn voor de nieuwe werking.

De **Dienst Mondiaal Beleid** speelde de voorbije jaren een bijzondere rol in het departement maar ook in het provinciebestuur als geheel. Het thema 'mondiaal beleid' is van een bijzondere orde, en vertoont veel raakvlakken met andere thema's die vaak als dienst- en departementsoverschrijdende prioriteiten naar voor worden geschoven, zoals duurzaamheid en gelijke kansen. De dienst heeft een zekere traditie opgebouwd in het samenwerken over interne grenzen heen, en ontwikkelt ondertussen ook ervaring in het bekendmaken en sensibiliseren over de SDG's als overkoepelend en wervend beleidskader voor het eigen bestuur en lokale overheden. Daarnaast vormde wereldburgerschapsonderwijs jarenlang een speerpunt via de samenwerking in het kader van 'Kleur Bekennen' voor het onderwijs, die evenwel in 2019 zal eindigen. Wat subsidies voor mondiaal beleid betreft zijn enkele klemtonen gelegd die de band tussen de 'Noord'- en de 'Zuid'-werking wilden versterken. Met subsidies aan 4de pijlerinitiatieven en eigen regioprojecten in Guatemala en de Filippijnen is een grensoverschrijdende samenwerking opgezet, gericht op doelen zoals bestuurskrachtversterking, milieu- en duurzaamheidsdoelstellingen en gelijke kansen voor onder meer vrouwen in het Zuiden.

De samenwerking met belangrijke andere actoren zoals 11.11.11 en de VVSG, voor begeleiding van lokale besturen en actoren, is de voorbije jaren behoorlijk goed uitgebouwd. Tegelijk is de impact van de DMB op het lokale beleid beperkt gebleven : vooral inspirerend en begeleidend of ondersteunend , maar niet vanuit een regierol. De beoogde link tussen de eigen regioprojecten en het educatieve werk in onze provincie blijft een moeilijke opdracht en levert weinig op. En ondanks de al geleverde inspanningen kan het subsidiebeleid nog geconcentreerder.

B.2 INTERNE ANALYSE : STAKEHOLDERS

Een overzicht van de externe stakeholders (buiten de eigen organisatie en het provinciebestuur), waarmee het departement DOE relaties onderhoudt, kan beperkter of uitgebreider zijn. Alles hangt af van de mate van detail en de precieze aard van de relaties die in kaart gebracht worden. Klanten, leveranciers, contractanten, burgers, beleidsvoerders, media, ... vormen voor elke overheidsdienstverlening stakeholders. Wat hierna volgt is een overzicht van de belangrijkste andere actoren die belang hebben bij wat we in het departement doen, waarmee we samenwerken, die bepalend zijn voor wat we doen (door regelgeving en subsidies) of waarmee we op andere manieren rekening houden bij de dienstverlening.

Belangrijk voor DOE is dat we met de meeste van onze activiteitencentra dagelijks of wekelijks klanten of gebruikers bedienen, met dienstverlening waarvan de continuïteit en de kwaliteit de belangrijkste aandachtspunten zijn. De mate waarin we zelf de vrijheid hebben om te bepalen wat en hoe we doen, varieert over de verschillende entiteiten heen, of zelfs binnen dezelfde entiteit. Bepaalde activiteiten zijn heel sterk regelgebonden en worden naar inhoud, vorm, middelen en verwachte output sterk gereguleerd door andere overheden (bv. voor onderwijs en opleidingen). Met andere activiteiten kunnen we meer eigen provinciaal beleid voeren (bv. bij sensibilisering en publieksacties). Maar beide types dragen bij tot de invulling van belangrijke noden en verlangens van mensen, zoals geïllustreerd in de externe omgevingsanalyse (bv. onderwijs en opleidingen voor jobs en bestaanszekerheid, veiligheid, welzijn op het werk, vrije tijdsbesteding, sociale cohesie, solidariteit in een geglobaliseerde wereld).

Uit een overzicht van de per entiteit genoemde stakeholders komen de volgende als de belangrijkste naar voren :

- gemeenten en lokale besturen in ruimere zin
- leerlingen en cursisten
- scholen en onderwijsgebonden structuren
- politie- en hulpverleningszones, medische zorg en ambulancediensten
- social profit en socio-culturele verenigingen
- meerdere federale en Vlaamse overheidsdiensten
- concullega's met vergelijkbare dienstverlening
- sectororganisaties, koepelverenigingen en belangenverenigingen

Bij enkele entiteiten zijn er ook relatief frequente contacten met buitenlandse stakeholders. En uiteraard spelen de eigen of externe medewerkers de belangrijkste rol bij de dienstverlening die we aanbieden (bv. leerkrachten en ander onderwijspersoneel, lesgevers en trainers). Ten slotte vormen de inwoners van de provincie, en velen daarbuiten, als burgers de uiteindelijke doelgroep waarvoor we als departement doen wat we doen.